

Achteruitboeren

„Als een boer ophoudt met klagen, is 't in 't laatst der dagen”, luidt een oude zegswijze over het zelfbeklag der boeren. Maar wie zich verdiept in de ontwikkelingen die de agrarische sector in de komende jaren te wachten staan, vindt inderdaad weinig reden tot vreugde. Als er al vette jaren zijn geweest, zullen nu de magere jaren wel zijn aangebroken. Op verschillende fronten tegelijk dienen de problemen zich aan. En het ziet er niet naar uit dat de EG-landbouwpolitiek in staat is veel bij te dragen tot de oplossing daarvan.

Om te beginnen verkeert de agrarische sector in een structureel moeilijke situatie. De vraag naar agrarische producten, die doorgaans toch al nauwelijks met het inkomen meegroeit, biedt nu de inkomensontwikkeling stagneert, helemaal weinig perspectieven tot afzetvergroting. Het aanbod daarentegen blijft structureel toenemen, doordat de produktiviteitsstijging in de landbouw — in agrarische kringen wel „de stille kracht” genoemd — door blijft gaan en de agrarische beroepsbevolking, mede vanwege de werkloosheid in andere sectoren, minder snel dan in het verleden afneemt. Het is duidelijk dat dit moet leiden tot toenemende onevenwichtigheden op de EG-markten voor landbouwproducten.

Zoals bekend leiden deze overschotten op de markt niet tot prijsdalingen die de markt zouden kunnen ruimen. Hoewel de filosofie van het vrije-marktmechanisme aan de basis ligt van de Europese Gemeenschap, zijn juist in de landbouwsector, waar de Europese integratie het verst is voortgeschreden, vergaande afwijkingen van dit ordeningsbeginsel aanvaard. Mede onder druk van krachtige nationale groene lobbies is het zwaartepunt van het EG-landbouwbeleid komen te liggen op het garanderen van redelijke inkomens voor de boerenbevolking in de verschillende lidstaten. Dit is nagestreefd door middel van gegarandeerde prijzen voor de belangrijkste landbouwproducten, minimaal op het niveau van de kostprijs in het duurst producerende land. Aldus zijn in de EG landbouw-prijzen ontstaan, welke die van de wereldmarkt aanzienlijk te boven gaan. Door middel van een protectionistische tariefpolitiek moet de EG voor deze producten dan ook van de buitenwereld worden afgeschermd.

Tegelijkertijd echter is en wordt op nationaal niveau een structuurpolitiek gevoerd, die erop gericht is de produktiviteit in de agrarische sector op te voeren ten einde concurrentievoordeel ten opzichte van de overige lidstaten te behalen. Deze politiek heeft veel „succes” gehad. Specialisering en intensivering hebben tot een voortdurende sterke stijging van het opbrengstniveau geleid. De overschotten die als gevolg van de nationale politiek ontstaan, komen ten laste van het Gemeenschappelijk budget, dus slechts ten dele van de betreffende lidstaat. De boterbergen en melkmeren worden vervolgens tegen afbraakprijzen op de wereldmarkt gedumpt of als veevoeder „gerecycled”.

Het ziet er echter naar uit dat de grenzen van deze politiek thans zijn bereikt. De Gemeenschap begint financieel gezien aan het eind van haar latijn te raken. Voorstellen tot uitbreiding van de financiële middelen door verhoging van de BTW-afdracht, zoals door de boeren bepleit, ondervinden in de lidstaten, die op nationaal niveau ook allemaal krap bij kas zitten, weinig bijval. Van de zijde

van het Europese Parlement wordt bovendien steeds meer druk uitgeoefend om de eenzijdige nadruk in de Europese begroting op landbouwuitgaven te verminderen ten gunste van met name het regionale en werkgelegenheidsbeleid. Dit zal dan wel ten koste gaan van de inkomensdoelstelling van het landbouwbeleid.

Zoals gezegd wordt op nationaal niveau geprobeerd aan de toenemende neerwaartse druk op het inkomen van de boerenbevolking te ontsnappen door produktieverhoging, wat de problemen op Gemeenschapsniveau alleen maar groter maakt. Het einde van de mogelijkheden tot opvoering van de produktiviteit van de grond en het vee door middel van schaalvergroting en intensivering is nog lang niet bereikt. Daarnaast zijn op nationaal niveau reeds allerlei regelingen die de eigen boeren bevoordelen, in het leven geroepen en dreigt een verdere uitbreiding van deze regelingen.

Het is duidelijk dat de schaalvergroting en intensivering op gespannen voet staan met doelstellingen op het gebied van milieu, en natuur- en landschapsbehoud. Tegen het streven van de boeren naar een redelijk inkomen of zelfs maar instandhouding van hun bedrijven bij een minimaal inkomen (eventueel te verdienen door zeer lange werktijden of met inschakeling van alle gezinsleden) leggen deze doelstellingen het af. Het enthousiasme in landbouwkringen voor functies als parkbeheerder in nationale landschapsparken is tot nog toe ook niet erg groot. Het kan nog heel wat knotwilgen kosten voordat een redelijk compromis tussen de uiteenlopende landbouwdoelstellingen is gevonden.

Intussen staat een uitbreiding te wachten van de EG met eerst Griekenland en later Spanje en Portugal. Door deze uitbreiding zullen de kosten van het Gemeenschappelijk landbouwbeleid nog verder kunnen oplopen. De nieuwe toetreders vragen compensatie voor de hogere prijzen die zij voor ingevoerde landbouwproducten moeten betalen, terwijl de bedreiging die zij met hun eigen landbouwproducten vormen voor andere EG-boeren ook van die zijde reacties zal oproepen in de vorm van eisen tot instelling of verhoging van garantieprijzen.

Het was merkwaardig dat op het landbouw-economisch symposium ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan van het Landbouw-Economisch Instituut onlangs in Den Haag maar betrekkelijk weinig aandacht aan deze ontwikkelingen en de consequenties ervan voor het landbouwbeleid werd besteed. Alleen in het betoog van prof. dr. J. de Hoogh uit Wageningen kwam een analyse als hierboven aan de orde. Daarentegen werd nadruk gelegd op de vakbekwaamheid van boeren en tuinders in Nederland, en hun flexibiliteit en vermogen alert op veranderingen te reageren.

Hoe groot het innoverend vermogen ook moge zijn, het ziet er naar uit dat de agrarische sector in de komende jaren onder zware druk zal komen te staan. Ook in het landbouwbeleid kan de tijd van pijnlijke keuzen niet veraf meer zijn. Voor Nederland, waar de agrarische sector met zijn jaarlijkse betalingsbalansoverschotten van vele miljarden nog steeds van grote betekenis is voor de nationale economie, is het van wezenlijk belang hoe die keuzen zullen uitvallen.

L. van der Geest